

— Ján Šándor

Jana Šándora z Prievidze netreba čtenářům Romano džanibenu dlouze představovat – s výběrem z jeho povídek a jeho medailonem jste se zde mohli seznámit již dvakrát (RDž 1-2/98, RDž 1-2/2001). Od té doby se panu Šándorovi podařilo vydat již dvě knížky – Rómský sen (HKPS Trnava, 2004) a Ciglianka (Hnutie kresťanských pedagógov Slovenska, Trnava, 2006), pričemž prvni z nich křtil dokonce primátor města Prievidze Ján Bodnár. Zdá se, že se tedy pan Šándor skutečně dopracoval k naplnění svého dlouholetého spisovatelského snu.

Jednu z novějších povídek Jana Šándora – „Ježiš Kristus a kováč“ – tentokrát zařazujeme vzhledem k tématu čísla jako ukázkou autorského zpracování jedné z nejrozšířenějších legend o původu Romů – legendy o romském kováři, který ukoval hřeby pro ukřižování Ježíše Krista.

Ježiš Kristus a kováč

Štyridsaťročný kováč menom Ahmed býval v Jeruzaleme už dvadsiaty rok. Za čas sa vypracoval na veľmi dobrého remeseľníka a chýr o jeho zručnosti sa rozniešol nielen v Jeruzaleme, ale po celej Judey. Pred dvadsiatimi rokmi sa oženil s krásnou Indirou, ale po krátkom čase sa pre nedostatok jedla a peňazí mladý pár musel odsťahovať z Indie. Bola to dlhá cesta z kráľovstva Pandžábu, ale vydržali. Usadili sa na kraji mesta na južnej strane Jeruzalema. Židia v prvých mesiacoch ich nemali radi, ale Ahmed si získal úctu a uznanie svojou usilovnou prácou a takmer čarovnou mocou svojich výrobkov. Indira bola tiež veľmi pracovitá. Vyrábala košíky a rohože. Po krátkom čase sa im narodilo jediné dieťa a dali mu meno Jusuf. Roky ubiehali a darilo sa im dobre. Ahmed si dal postaviť väčší dom a kováčsku dielňu, hneď vedľa svojho príbytku. Najal si dvoch učňov a syn Jusuf sa s nimi zaučal čiernemu remeslu.

Jusufovi bolo dvadsať rokov, keď sa oženil s krásnou dievčinou Sárrou. Bola tiež indického pôvodu. Jusuf so Sárrou vychovávali dve malé deti a žili všetci spolu v otcovom dome. Sára bola veľmi dobrou nevestou. Pochádzala zo zámožnej kovotepeckej rodiny a Jusuf musel jej rodičom štedro zaplatiť, aby sa Sára mohla stať jeho ženou.

Bol práve sviatok. Najvýznamnejší židovský sviatok, na ktorý sa celá krajina s veľkou vážnosťou pripravovala. Dávidovo mesto Jeruzalem bolo celé vyzdobené. Ľudia v uliciach boli usmíati, všetci sa radovali a pripomínali si udalosti, ktoré sa odohrali pred storočiami, keď ich otcov vyviedol z egyptského otroctva prorok Mojžiš. Bol neskorý večer. Ahmed so synom Jusufom zostali v kovárskej dielni sami. V železných trubkách po stranách stien horeli sviece a fakle, aby bola celá dielňa dostatočne osvetlená. Všade po zemi a po stoloch boli rozložené kovárske výrobky. Práve dokončili výrobu hrubých, špicatých klinčov. Bola ich celá hromada. Ahmed sa zadíval smerom k zatvoreným dverám a zamyslene povedal:

„Aj keď kráľ Herodes je vládcom tejto krajiny, nie je spokojný. Rímske impérium cisára Augusta sa rozprestiera nad Jeruzalemom a celou Júdeou.“

„Otec, cisár Augustus je vládcom aj nad inými krajinami. Myslíš, že raz Rímania odtiaľto navždy odídu?“

„To je vecou mocných tohto sveta a len Boh vie, kedy sa to stane,“ povedal Ahmed a tajnostkársky zmĺkol. Za dverami začuli tlmené kroky a Jusuf išiel otvoriť. Do dielne vošli dvaja tajomne zahalení Leviti – služobníci chrámových kňazov farizejov.

„Klince sme prednostne ukovali na naliehavé požiadavky remeselníkov Božieho chrámu,“ riekol Ahmed a podal im klince zabalené do pevnej látky. Leviti neboli zhovorčiví a nebolo im vidno do tváre. Jeden z nich mlčky podal Ahmedovi hrst' strieborných mincí a v tichosti odišli.

„No, hlavne, že dobre zaplatili, aj keď vyzerali ako diabli z temnôt.“ Povedal Jusuf a na tele pocítil mrazenie. Ahmed sa pri týchto slovách strhol a povedal: „Nerúhaj sa, lebo privedieš na náš rod kliatbu a nešťastie.“

Jusufova tvár zväžnela. Pozhasínali fakle a sviece, starostlivo zamkli dielňu a vošli do spiacieho domu. Na druhý deň ráno Ahmed s Jusufom boli zase v dielni a čakali na zákazníkov, ktorí mali prísť pre hotové výrobky. Keď bolo slnko vysoko na nebi, spokojne sa na seba usmiali a zavreli dielňu. Dvom učňom pre zvyšok dňa dali voľno a išli sa do domu naobedovať. Sedeli pri stole v priestranej kuchyni a po jedle sa začali rozprávať.

„Zarobili jsme dostatok peňazí a teraz pôjdeme s Jusufom do mesta na trh a nakúpime poživeň,“ povedal Ahmed a milo sa usmial na svoju ženu Indiru.

„A nezabúdni pre mňa a pre Sárú kúpiť nejaké pekné darčeky.“

„Samozrejme mama, bez toho sa nevrátim,“ ozval sa Jusuf a jemne objal peknú, krehkú Sárú. Malé deti spali pri peci za stolom a Ahmed sa na nich s láskou pozeral. Ženy upratovali zo stola zvyšky jedál a počúvali Indiru.

„Počula som od susediek, že húfy ľudí na rôznych miestach Judeje sa stretávajú s Mesiasom Prorokom. Nešťastníci, ktorí boli chorí, bezvládni, slepí, hluchonemí, o ňom vyspevujú až do nebies. Volajú ho Ježiš Kristus, ale pre neprajníkov má skryté meno Syn Človeka.“

„Áno, Indira, to je pravda. Ježiš zázračne lieči a uzdravuje. Raz som ho videl na jednom vršku za Jeruzalemom. Keď išiel dole, prechádzal okolo mňa. Ucítil som v tele akúsi silu. Okolo mňa bolo množstvo ľudí a prevolávali mu slávu. Pozrel sa na mňa len krátko, ale jeho pohľad bol zvláštny, akýsi smutný. Akoby mi chcel niečo povedať a ja som zbožne kľakol na zem.“ Ahmed dopovedal a so synom vstali od stola a vydali sa na cestu.

Všade stretávali davy ľudí, na tržnici to vyzeralo ako vo včelom úli. Ale ešte nikto netušil, čo sa tej noci odohralo v Getsemanskej záhrade. Jeden z dvanástich apoštolov, Judáš Iškariotský, Ježiša podlo zradil. Do Getsemanskej záhrady, kde sa Ježiš modlil, dal priviesť chrámových kňazov farizejov s ozbrojencami. Judáš Ježiša objal a pobožkal a tak dal vojakom znamenie. Za tridsať strieborných zradil Judáš svojho učiteľa a takto vstúpil do dejín ľudstva ako opovrhovaný človek, ktorý zradil.

Ahmed so synom nakúpili potrebné veci, ale pritom im neuniklo, že medzi ľuďmi sa vo väčšom množstve pohybujú chrámoví ozbrojení muži a rímsky vojaci. Mali strnulé tváre a striehnúce oči ako kobry.

„Otec, niečo sa chystá. Podme domov, aby sme sa do niečoho nezamiešali.“

„Mám tiež zlé tušenie,“ povedal Ahmed znepokojene a ponáhľali sa domov.

Na druhý deň ráno sa Ahmed rýchlo naraňajkoval a sám odišiel do mesta. Mal sa stretnúť s jedným obchodníkom, ktorý mu chcel odovzdať výkres na vyhotovenie železného plotu. Bola to veľká objednávka, ktorá im mala vyniesť veľa peňazí. Slnko už vyhrievalo krajinu. Pred palácom cisárskeho miestodržiteľa Piláta Pontského bolo nezvyčajné mravenisko ľudí.

Ahmed sa predral čo najbližšie k veľkému balkonu. Pilát Pontský stál na balkone a niečo nervózne vysvetľoval, ale pre veľký hluk ho nebolo počuť. Mával rukami, aby utišil zmätok. Dav sa ako tak utišil a Pilát silným hlasom riekol:

„Najvyšší židovský súdny dvor Sanhedrin zložený zo sedemdesiatjedem sudcov, chrámových kňazov farizejov odsúdil Ježiša Nazaretského na smrť. Ich vodca veľkňaz Kaifáš dal súhlas na jeho ukrižovanie, lebo sa prehlasoval za Božieho syna. Váš kráľ Herodes nepriamo súhlasil, aby Ježiš zomrel umučení na kríži. No aj tak ustúpil Kaifášovi a súdnemu dvoru Sanhedrinu.“ Zmanipulovaný dav opäť kričal a Pilát na chvíľu stíchol. Zarazene pozeral na akoby ošialom zasiahnutých ľudí a opäť zamával rukami. Rímsky vojaci stáli za jeho chrbtom a čudovali sa. Besniaci dav sa opäť utišil a Pilát pokračoval vo vysvetľovaní:

„Nevidím dôvod, prečo má byť Ježiš odsúdený na smrť. Ak si to želáte, môžem ho dať zbičovať a potom ho pustím na slobodu.“ Pilát znova zmĺkol, lebo šialený dav ho prekričal. „Preč s Ježišom! Oslobodte Barabáša! Ukrižujte Ježiša!“ Kričali zmätene. Pilát, už zjavne vystrašený, že by mohli zaútočiť na palác, dal vojakom príkaz, aby doniesli misu s vodou. Pred zrakmi pomýlených vzbúrencov si umyl ruky a zakričal:

„Myjem si ruky, odteraz ste sami zodpovední za to, čo sa stane s Ježišom Nazaretským.“ Rímsky vojaci vyviedli Ježiša a kruto ho zbičovali. Dali mu obliecť červené rúcho a na hlavu dali trňovú korunu. Do pravej ruky mu vložili namiesto žezla trstinu. Pilát stál vedľa Ježiša a zvolal: „Ecce homo! – ajhľa človek. Tu je váš kráľ.“ Ale iná skupina ľudí zbožne pozerala so slzami v očiach a žiaľ sa im vtieral do duší. Ahmedovi bolo do plaču.

Rímsky vojaci vytvorili špalier a húf ľudí sa dal do pohybu. Tlačili sa smerom ku kame-nistému vršku Golgota – zvanému miesto lebiek, kde popravovali zločincov. Na čele sprievodu išiel, dobitý, doráňaný Ježiš. Niesol na hrubo otesaný drevený kríž. Niekoľko ľudí dal na kríž napísať: Ježiš Nazaretský, kráľ Židov.

Ahmed kráčal blízko trpiaceho. Vyčerpaný Ježiš padal pod ťarchou kríža. Jeho pohľad bol smutný a zpod trňovej koruny mu vytekali pramienky krve. Jeho bolestné stonanie začuli rímsky vojaci a dali niesť kríž jednému z davu, Šimonovi zo Syrény. Ježiš sa obzrel okolo seba a so vztyčenou hlavou nahlas povedal:

„Ženy Jeruzalema, neplačte! Som vašim vykupiteľom. Nech sú vám odpustené vaše hriechy! Božie kráľovstvo je pre všetkých ľudí na svete. A ja budem sedieť po pravici môjho nebeského otca všemohúceho.“ Keď to dopovedal, zakopol o kameň a padol na kolená. Rímsky vojaci nedovolili nikomu z davu, aby mu pomohol. Ale jednej žene sa podarilo dostať sa k Ježišovi a podala mu kalich vína pomiešaného s myrtou na zmiernenie bolesti. On to odmietol a požehnal ju. Ahmed s úžasom pozeral na lútostivé ženy. Odporcovia Ježišovho učenia vykrikovali posmešné výkriky a rímsky vojaci mali čo robiť, aby sa nedostali cez špalier ich tiel.

Čelo sprievodu dorazilo na vrch Golgota a vojaci utvorili kruh. Ahmed sa dostal dopredu a s hrôzou pozeral na dva kríže vedľa seba. Nikdy ešte nevidel ľudské bytosti takým spôsobom trpieť. Hlasy akosi utíchli. Ľudská tragédia zasiahla svet. Ježišova matka Mária podopieraná dvomi ženami podišla k milovanému synovi, ale ozbrojení Rímanovia jej nedovolili zostať pri ňom. Dvaja apoštoli Ján a Jakub stáli pri Márii, ale nemohli ničomu zabrániť.

Ježiš sa s pokorou položil na kríž. Ahmed ako zasiahnutý bleskom pozeral, ako sa jeho hrubé, ostré klince zabodávajú do Ježišových rúk a nôh a prenikajú do dreva. Ježiš stonal utrpením a keď zločinné dielo bolo skončené, kríž zahĺbili a upevnili do pripravenej diery medzi už stojacimi dvoma krížmi.

Veľký plač a žiaľ sa niesli nad krajinou a celá príroda strnula, ako pred veľkou búrkou. Jeden zo zločincov sa Ježišovi vysmieval, ale druhý povedal: „Spomeň si na mňa, keď prídeš do svojho kráľovstva.“ Ježiš mu odvetil: „Dnes budeš so mnou v raji.“ Vzápätí za z východnej strany zdvihol vietor a slnko zašlo za oblaky. Ľudia sa s hrôzou dali na útek a na Golgote zostali len rímsky vojaci a najvernejší Ježiša Krista.

Ježiš zakričal: „Bože môj, Bože môj, prečo si ma opustil?“

Opakoval slová zo starodávnej piesne kráľa Davida. „Nechaj tých, ktorí hľadajú Pána modliť sa k nemu, a naveky poteš ich srdcia. Večne budem žiť a slúžiť mu.“ Potom pozrel na rímskych vojakov a zašepkal: „Som smädný.“

Jeden z vojakov namočil do vína špongiu, napichol ju na kopiju, aby ovlažil Ježišove vysušené pery.

„Je dokonané! Pane, do Tvojich rúk zverujem svoju dušu!“ zakričal a jeho telo na kríži dokonalo.

Ahmedovi stále zneli v ušiach slová, ktoré vyriekol Ježiš: „Bože, odpusť im, lebo nevedia, čo činia.“ Podišiel k Márii a dvom apoštolom Jánovi a Jakubovi. Klakol pred nimi na kolena a povedal s veľkou pokorou.

„Božia matka, zhrešil som. Cítim sa spoluvinníkom na smrti Ježiša.“

„Prečo si to myslíš?“

„Som Ahmed, kováč. Nevedel som, pre koho som vykoval klince. Objednali si ich Leviti, údajne pre chrámových remeselníkov Božieho chrámu v Jeruzaleme. Naozaj som nemal tušenia, že boli určené pre umučenie Ježiša Krista.“

„Verím ti Ahmed, lebo som videla ako veľmi plačeš.“ Povedala Mária miernym hlasom a požehnala ho.

Ahmed sa sklúčený vybral pomaly domov. Duševne a telesne zdeptaný nevnímal si pobežujúcich a ponáhľajúcich sa ľudí. Obyvatelia Jeruzalema ale aj za hranicami mesta v širokom okolí už vedeli, čo sa stalo na Golgote. Ahmed vošiel do dvora, kde na neho čakala rodina.

„Bol som na Golgote a všetko som videl. Zločin padá na strojcov, ale aj na tých, čo ich len v myšlienkach podporovali.“

„Otec, Jeruzalemom se šíri zvesť, že Ježiš bol priklinovaný na kríž,“ povedal Jusuf roztraseným hlasom. „Áno Jusuf, a našimi klincami, lebo Leviti nás oklamali.“

„Oh Bože! Kliatba padne na náš rod.“ Skríkla Indira a s úskostou si rukami zakryla uplakanú tvár.

„Božej matke Márii som to vysvetlil a ona mi odpustila.“

Náhle sa rozpútala so strašlivou silou veľká búrka a všetci so strachom vošli do domu.

Ahmed bol čoraz menej zhovorčivý a úplne sa stiahol do seba. Obchody vybavoval Jusuf a Ahmed sa zúčastňoval len kováčskej práce. Do neskorého večera zostával sám v dielni, kde ho nikto nerušil.

V nedeľu večer zrazu pribehol Jusuf a našiel otca sedieť pri veľkom stole s hlavou sklonenou v dlani.

„Otec, otec! Kúsok za Jeruzalemom, kde pochovali Ježiša v skale, našli hrob prázdny. Otvor do skaly bol zavalený veľkým kameňom a zapečatený. Ale kameň našli odvalený, aj keď ho strážili vojaci.“

„Kto to prvý zbadal?“

„Mária Magdaléna a ďalšie dve ženy. Stál tam mladý muž v snehobielych šatách.“

„A čo bylo ďalej?“ zdvihol so záujmom hlavu Ahmed.

„Ten mladý muž im povedal: ‚Nebojte sa. Hľadáte ukrižovaného Ježiša? Nie je tu.‘ Ukázal prstom na miesto, kde bol hrob. Prečo hľadáte živého medzi mŕtvymi? Spomeňte si, ako vám vravel ešte v Galilei, že na tretí deň znovu vstane.“

Ahmed so synom sa ešte dlho do noci rozprávali o zázračnom zmŕtvychvstaní.

Ubiehali týždne a v celej krajine sa diali zvláštne veci. Ježiš Kristus sa objavoval na rôznych miestach a ľudia mu načúvali. Ahmed, ktorý sa z toho všetkého ešte nestačil spamätať, bol opäť do neskorého večera vo svojej dielni. Sedel pri sviečke hlboko pohrúžený do svojich myšlienok. Skoro prepočul, že ho niekto oslovil menom.

„Ahmed!“ Bol to hlas veľmi príjemný a ukludňujúci, ako balzam na ranu. Ahmed sa narovnal a díval sa pred seba s otvorenými ústami. Stála tam postava v bielom rúchu obklopená zlatistou žiarou.

„Ahmed, prečo si stále smutný a trápiš sa?“ Ahmed padol na kolena a so slzami v očiach povedal:

„Boží syn, Ježiš Kristus, stále sa viním, že som vykoval klince na umučenie tvojho božského tela. Budem sa tým zužovať až do svojej smrti.“

„Ahmed, vstaň a počúvaj, čo ti poviem.“ Ahmed počúval se sklonenou hlavou. „Bol si len nástrojom a oklamánym kováčom. Nenesieš na mojom umučení na kríži žiadnu vinu ani spoluvinu. Podlí farizeji a ich vodca Kaifáš žiadali moju smrť. Kráľ Herodes Antipas ich nepriamo podporil a aj keď Pilát Ponský odmietol moju telesnú záhubu, dal ma verejne zbičovať. Leviti sú zradní ľudia a čoskoro sa bude šíriť po celom kraji, že si vedome vykoval klince pre ukrižovanie Ježiša. Falošné obvinenie sa bude šíriť po dlhé stáročia a stane sa legendou. Ale raz celý svet pochopí, že to tak nebolo a pravda vyjde najavo.“

Ježiš sa na chvíľu odmlčal a zase pokračoval:

„Ahmed, mnohí vás budú ponižovať a odsudzovať na celom svete. Preto si zapamätaj: Ja som cesta, ja som pravda a ja som život. Kto vo mňa verí, nezomrie. Blahoslavení budete, keď vás budú prenasledovať a potupovať. Ahmed, v najbližšom čase popredaj svoj majetok a odíďte do iných krajín za pokojnejším životom.“ To povedal Ježiš a rozplynul sa. Ahmed dlho stál na mieste a nemohol sa spamätať.

Ježiš zostal po zmŕtvychvstaní na zemi ešte štyridsať dní. Vykonal všetko tak, ako to predpovedali proroci v Starom zákone. Priniesol na zem svetlo a prinavrátil ľudí k Bohu tým, že za nich umrel na kríži. Priniesol na svet lásku, radosť a pokoj.

V posledný deň pobytu na zemi priviedol Ježiš svojich učeníkov na pahorok za Jeruzalemom. Zdvihol ruku a požehnal im. Potom povedal: „Dostal som všetku moc v Nebi aj na Zemi. Teraz musíte ísť a povolať nových učeníkov zo všetkých národov sveta, aby vás nasledovali, a pokrstiť ich v mene Boha Otca, Syna a Ducha Svätého. Naučte ich robiť všetko to, čo som vám povedal. A zapamätajte si, že navždy budem s vami až do samého skonania sveta.“ Keď dopovedal tieto slová, znieslo sa z neba mračno a schovalo ho pred ich zrakmi. Mračno sa premenilo na svetlo a svetlo zaplavilo oblohu a zem a všetko na zemi pokrylo slávou.

Ahmed to všetko videl a všetko si zapamätal. A naozaj, ústna legenda o kováčovi z biblických čias sa zachovala do dnešných dní a rod Ahmeda volajú dnes Rómovia.

Romano džaniben – Ňilaj 2007
Časopis romistických studií

Časopis vychází díky finanční podpoře Ministerstva kultury České republiky.

Toto číslo je výstupem z výzkumného záměru č. MSM 0021620825 realizovaného na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

Toto číslo časopisu vyšlo za finanční podpory České rady pro oběti nacismu.

Projekt je financován za finanční podpory Nadace Arbor Vitae.

Projekt byl podpořen z prostředků Nadačního fondu obětem holocaustu.

Vydává Romano džaniben
Ondříčkova 33, 130 00 Praha 3
tel.: 222 715 947, e-mail: dzaniben@email.cz, www.dzaniben.cz
bankovní spojení: 161582339/0300

Šéfredaktor: Peter Wagner
Výkonné redaktorky: Lada Viková a Helena Sadílková
Technická redaktorka: Eva Zdařilová
Recenzovali: doc. PhDr. Jiří Nekvapil, CSc.
a Ass. Prof. Mag. Dr. Dieter Halwachs
Sazba: Petr Teichmann
Tisk: PBtisk, Příbram

Produkcí zajiřtjuje nakladatelství G plus G, s.r.o.,
Plavecká 14, 128 00 Praha 2
tel: 222 588 001, e-mail: gplusg@gplusg.cz, www.gplusg.cz

Náklad: 600 ks
Doporučená cena: 160 Kč
Roční předplatné: 320 Kč (včetně pořtovného a balného)

ISSN 1210-8545
Evidenční číslo podle tiskového zákona: MK ČR E 6882

Nevyřádané rukopisy a fotografie se nevracejí. Obsah zveřejněných polemických článků nemusí být totožný se stanoviskem redakce. Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím pořt Praha č.j. NP 1360/1994 ze dne 24.6.1994.